

УДК: 376 – 056.313.016:687

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ

Бондар Н.В.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті розглядається актуальна проблема розвитку трудової діяльності учнів з інтелектуальною недостатністю.

В статье рассматривается актуальная проблема развития трудовой деятельности учащихся с интеллектуальной недостаточностью.

In this article the actual problem of development work students with intellectual disabilities.

Ключові слова: *учні з інтелектуальною недостатністю, розвиток трудової діяльності, корекційний засіб, мисленнєві і мовленнєві дії, трудове виховання.*

Ключевые слова: *учащиеся с интеллектуальной недостаточностью, развитие трудовой деятельности, коррекционные средства, мыслительные и речевые действия, трудовое воспитание.*

Keywords: *students with intellectual disabilities, the development of employment, correctional tool of thought and speech action, labor education.*

Праця – це одна з основних форм людської діяльності, могутній корекційний засіб для позитивного впливу на розвиток особистості дітей з інтелектуальною недостатністю. Трудова діяльність розумово відсталих учнів вимагає створення спеціального змісту та організації трудового навчання, відповідного педагогічного керівництва діяльністю учнів.

Трудове виховання за визначенням І.Г.Єременка є основою всієї навчально-виховної і корекційної роботи. На його думку, трудове виховання має ряд взаємопов'язаних і взаємозумовлених етапів, які враховують вікові і типологічні особливості учнів. Перший етап – це самообслуговування і заняття з ручної праці в молодших класах. Другий етап – суспільно корисна праця та трудове навчання в старших класах. І.Г.Єременко надавав особливого значення трудовому навчанню саме на другому етапі. Саме виконання суспільно корисної праці та уроки трудового навчання здатні створити необхідні умови належної якості навчання і підготовки до самостійного життя учнів з інтелектуальною недостатністю. У процесі формування трудових навичок, учні повинні систематично використовувати знання, здобуті на уроках української мови, математики та інших предметів.

На сучасному етапі в спеціальних загальноосвітніх закладах зростають вимоги до трудового навчання учнів з інтелектуальною недостатністю. У зв'язку з тим, що ці учні не можуть здобути середню і вищу освіту, кінцевою метою їх навчання і виховання є підготовка до самостійної продуктивної трудової діяльності.

При цьому особлива увага надається проведенню профорієнтаційної роботи в загальноосвітньому закладі для дітей з інтелектуальною недостатністю. Так, за І.Г.Єременком виділяються такі основні компоненти профорієнтації: професія та основні для її здобуття вимоги; особистість і її здібності; місце можливої роботи. За цими компонентами і повинна здійснюватись профорієнтаційна робота у загальноосвітньому закладі для дітей з інтелектуальною недостатністю. При цьому особлива увага повинна звертатись також на вивчення психологічних і психофізіологічних вимог професії до робітника, на вивчення придатності учня до роботи за даною професією. Наукове обґрунтування доступності оволодіння професією учнями значно полегшить їм успішне опанування різними професіями.

Трудове навчання в загальноосвітній школі спрямоване на підготовку учнів до суспільно-корисної праці. Це завдання здійснюється протягом усього періоду навчання учнів у загальноосвітньому закладі для дітей з інтелектуальною недостатністю. На відміну від загальноосвітньої школи, трудове навчання в спеціальній школі для дітей з інтелектуальною недостатністю носить корекційно-розвивальну спрямованість, тобто сприяє компенсації недоліків пізнавальної діяльності учнів. Наукові дослідження і передовий педагогічний досвід розкривають дидактичні можливості праці як ефективного корекційного засобу формування особистості учнів з інтелектуальною недостатністю.

У підготовці учнів до трудової діяльності важливе значення мають обслуговуюча, суспільно-корисна і продуктивна види праці, трудові вправи на навчально-дослідних ділянках, заняття в гуртках професійної спрямованості. Активне включення учнів до різноманітних форм трудової діяльності, доступних віковим і психофізичним можливостям розумово відсталих школярів, забезпечує різнобічний розвиток особистості, практичну і професійну підготовку, політехнічну освіту, наступність трудового навчання.

Трудове навчання у спеціальній загальноосвітній школі для учнів з інтелектуальною недостатністю здійснюється диференційовано з урахуванням не лише матеріально-технічної бази школи, професійності вчителів праці, найближчого виробничого оточення школи, а й з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дітей. Так, трудове навчання в молодших класах проводиться за єдиною для всіх учнів програмою. Проте, виходячи з індивідуальних і типологічних особливостей учнів, вчителі диференційовано підходять до вибору завдань різної складності. Різними будуть засоби, прийоми і темп навчання. По-різному дозується навчальне навантаження, спрощується або посилюється характер праці. Диференційованою є також допомога учням, аналіз та оцінка результатів праці.

У старших класах трудове навчання здійснюється на базі шкільних майстерень з доступних для учнів з інтелектуальною недостатністю профілів сучасного виробництва. У виборі профілів підготовки учнів до майбутньої трудової діяльності, враховується складність і важкість професії, її доступність кожному вихованцю. Водночас, як би диференційовано не підходили педагоги до професійної підготовки учнів з інтелектуальною недостатністю, школа зобов'язана сформувати у них загальні знання про структуру господарчої діяльності, трудових, виробничих та технологічних процесів. Учні мають оволодіти загальними і спеціальними трудовими уміннями і навичками, властивими певній галузі господарства, та основними прийомами праці з окремих споріднених спеціальностей. У процесі трудового навчання учні набувають умінь організовувати своє робоче місце, планувати послідовність виконання трудових операцій, контролювати хід діяльності та оцінювати результати праці. Така організація трудового навчання в спеціальній загальноосвітній школі для дітей з інтелектуальною недостатністю забезпечує політехнічну і професійну освіту та включення випускників до самостійної трудової діяльності.

Об'єктом дослідження нами обрано розвиток трудової діяльності розумово відсталих учнів на уроках швейної справи. Високий і розвиваючий потенціал праці пояснюється тим, що саме в процесі швейної справи створюються сприятливі умови органічної сполуки різних за своїми характеристиками дій учнів: сенсорних, розумових і практичних. Швейна справа передбачає активне включення в діяльність різних психічних процесів і сфер дитини, що створює сприятливі передумови для її загального розвитку. У зв'язку з цим особливе місце займає робота над розвитком мовленнєвої діяльності учнів з інтелектуальною недостатністю у процесі трудової діяльності.

В роботах відомих вітчизняних та зарубіжних вчених І.Г.Єременка, С.Л.Мирського, Б.І.Пінського, В.М.Синьова та інших виявлено закономірності й особливості розвитку структури трудової діяльності. Аналіз наукової літератури показав, що найбільш характерною особливістю для більшості учнів цієї категорії є низький рівень самостійності у виконанні трудових завдань. Вони проявляються тоді, коли учням необхідно виконати мисленнєві і мовленнєві дії, визначити мету і завдання діяльності, шляхи їх досягнення, спланувати хід виконання завдань, проконтролювати результати їх виконання. У формуванні цих компонентів трудової діяльності особливу роль відіграє здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, які у цих дітей сформовані на досить низькому рівні.

Результати досліджень Л.С.Вавіної, Г.М.Мерсіянової, В.Г.Петрової показали, що вивчення швейної справи для цієї категорії учнів ускладнюється через невідповідність між розвитком мовленнєвої і практичної діяльності. Органічні ушкодження мозку призводять до того, що в цих учнів не на достатньому рівні сформоване усне і писемне мовлення у процесі трудової діяльності. Учні не можуть правильно організувати свої дії відповідно до мовленнєвої інструкції. В своїх дослідженнях вони звернули увагу на те, що порушення взаємодії між мовленням і практичною діяльністю можуть бути усунені завдяки спеціально організованому навчанням і, насамперед, у процесі виконання учнями практичних завдань.

Формування особистості учнів з інтелектуальною недостатністю вчені цілком пов'язували з розвитком їхньої практичної діяльності. Провідна роль, на їхню думку, належить подоланню вад розвитку мовлення учнів, які включають пізнавальні компоненти саме в практичній діяльності.

Недоліки розвитку мислення учнів особливо впливають на виконання практичних дій, коли необхідно вирішувати розумові завдання. Причиною цьому є те, що вони не встановлюють необхідних зв'язків і відношень між предметами, не співвідносять окремі дії і операції з метою, не узгоджують їх між собою. Недоліки мисленнєвої діяльності проявляються також в тому, що дитина не підкоряє свої дії поставленій меті. Наслідком цього може бути те, що дитина не закінчує розпочату роботу або виконує її неправильно. Мисленнєва діяльність є невід'ємною частиною трудової діяльності.

Як зазначав Б.І.Пінський, успішність практичної діяльності, насамперед, залежить від вміння планувати і контролювати свої дії, співставляючи з поставленою метою. Він зазначав, що специфіка діяльності учнів з інтелектуальною недостатністю виражається, перш за все, в тенденції виконувати поставлене завдання без потрібного орієнтування в ньому, без аналізу його умов, без активної мисленнєвої роботи над планом і виконанням виробу. Все це потрібно враховувати під час роботи з дітьми даної категорії та систематично проводити корекційну роботу.

С.Л.Мирським розроблені необхідні умови для активізації мислення учнів спеціальної школи: чітка, конкретна постановка визначеної складності (дуже важке, або дуже легке питання не викликає проблемної ситуації); створення проблемної ситуації і підключення до її вирішення всіх учнів класу; уважно відноситись до відповідей учнів; надання за допомогою інтонації емоційного відтінку проблемній ситуації; використання наочності засобом конкретизації проблемного питання. Дослідження Г.М.Мерсіянової, С.Л.Мирського підтвердили, що в процесі праці в учнів розвиваються вміння аналізувати і синтезувати, спостерігати, порівнювати, узагальнювати, використовувати набуті знання і навички у нових навчальних та практичних ситуаціях.

Теоретичний аналіз літератури показав, що в процесі трудового навчання, при правильно організованій корекційній роботі учні можуть більш успішно оволодівати трудовими навичками, основними операціями та контрольними діями. На уроках з трудового навчання удосконалюється мислення і мовлення учнів, розширюється активний і пасивний словник, збагачується трудовий і життєвий досвід.

Варто констатувати, що багато дослідників (Г.М.Дульнев, В.І.Бондар, С.Л.Мирський, Г.М. Мерсіянова та інші) підкреслюють величезні можливості трудового навчання у корекції психофізичного розвитку і формуванні особистості учнів з інтелектуальною недостатністю, пояснюючи це інтересом, який викликає трудова діяльність в учнів, а також її зовнішнім, предметним, мануальним характером, на основі чого створюються сприятливі можливості для корекції, упорядкування «внутрішньої» психічної діяльності, а також мовлення дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Еременко И.Г. Исследование психических аспектов трудовой подготовки учащихся вспомогательных школ // Дефектология, - 1970 - № 6.- С.85-88.
2. Еременко И.Г., Мерсіянова Г.М. Навчання учнів допоміжної школи користуватися знаннями і вміннями.- К., «Рад.школа». 1971.- 136 с.
3. Мирский С.Л. Пути совершенствования трудового обучения во вспомогательной школе. Дефектология, 1980, № 5, - С.58-62.
4. Пинский Б.И. Психология трудовой деятельности учащихся вспомогательной школы. М.: Просвещение, 1969.- 236 с.
5. Синьов В.М. Корекційна психологія. Олігофренопедагогіка: Підручник.- Частина II. Навчання і виховання дітей.- К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009.- 224 с.

УДК 376.1-056.264:801.6-053.4:616.89-008.434.3

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЛОГОКОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ВИПРАВЛЕННЯ ПРОСОДИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРИЄЮ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ

Боряк О.В.

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

У статті наданий ґрунтовний аналіз результатів дослідження логокорекційної роботи з виправлення компонентів просодичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією засобами логопедичної ритміки.

В статье представлен анализ результатов исследования логокоррекционной работы по исправлению компонентов просодической стороны речи у детей старшего дошкольного возраста с дизартрией средствами логоритмики.

In the article the results of analysis of components of prosodic side of speech of children of senior preschool age are presented with dizartriey after the lead through of the forming stage of research.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, компоненти просодичної сторони мовлення, порушення мовленнєвого розвитку, дизартрія, логоритміка, темпоритмічна сторона мовлення.

Ключевые слова: дети старшего дошкольного возраста, компоненты просодической стороны речи, нарушения речевого развития, дизартрия, логоритмика, темпоритмическая сторона речи.

Keywords: children of senior preschool age, components of prosodic side of speech, violations of vocal development, dizartriya, logoritmika, temporichmic side of speech.

Сучасний стан модернізації спеціальної освіти в Україні характеризується об'єднанням наукових пошуків і зусиль, посиленою увагою до поглибленого вивчення особливостей загального, психічного і мовленнєвого